

ปัจจัยและการก่อตัวของเชื้อไฟแห่งความรุนแรง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทสำรวจจากเอกสาร (ตอนจบ)

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความขัดแย้งนั้น สิ่งที่ต้องระมัดระวังก็คือ ประวัติศาสตร์มีหลายด้านเสมอ ในกรณีของประวัติศาสตร์ปัตตานี อย่างน้อยก็มีสองมุมมองหลักๆ คือมุมมองแบบผู้ถูกกระทำ ที่มองว่าการต่อสู้คือการกอบกู้ชาติและศักดิ์ศรี ขณะที่มุมมองแบบผู้กระทำหรือมีอำนาจเหนือกว่าก็จะมองว่าการต่อสู้คือการกบฏ

มุมมองแรกก็เป็นมุมมองของนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือนักวิชาการมลายูมุสลิม ตลอดจนนักวิชาการ “หัวก้าวหน้า” ในส่วนกลางที่ถูกมองว่าผลิตงานมาตอบสนองให้ขบวนการนำไปใช้เป็นเครื่องมือปลุกปั่น บ้างก็ “พยายามนำเสนอความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ในบางจุด บางประเด็นที่ทำให้ประชาชนคล้อยตาม จนตกเป็นแนวร่วมโจรแบ่งแยกดินแดน” จนกระทั่งหน่วยงานความมั่นคงจัดนักวิชาการเหล่านี้เป็น 1 ใน 7 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย¹ มุมมองของนักวิชาการกลุ่มนี้พิจารณาความรุนแรงว่าเป็นผลของการต่อสู้เพื่อกอบกู้รัฐปัตตานี อย่างไรก็ตาม น้ำหนักของความเป็นไปได้นี้ก็ลดน้อยถอยลงทุกวันเมื่อขบวนการไม่ได้แสดงออกถึงแผนการใดๆ ที่จะจัดการให้เกิดรัฐปัตตานีที่เป็นรูปธรรมได้เลย นอกจากเพลงชาติและธงชาติรัฐปัตตานีในเวบไซต์ของขบวนการพูโล ซึ่งปัจจุบันเชื่อกันว่าหมดสิ้นบทบาทในพื้นที่ไปอย่างสิ้นเชิงแล้ว

¹ มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 26 พฤศจิกายน 2547.

1.1.2 ศาสนาและวัฒนธรรม

ปัจจัยทางด้านศาสนานั้นถูกเข้าใจว่าเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่สนับสนุนให้การต่อต้านจากผู้ก่อความไม่สงบใน จังหวัดชายแดนใต้นั้นมีความเข้มข้นมาก เพื่อหลอมรวมกับเงื่อนไขทางด้านวัฒนธรรมมลายูก็ยิ่งทำให้ ศาสนาและวัฒนธรรมความเป็นมลายูมุสลิมในชายแดน ยังมีส่วน หรือไม่ก็ถูกอ้างอิงว่าเป็นปัจจัยของความขัดแย้ง ที่เด่นชัดมากขึ้น

สำหรับคนมุสลิม ศาสนานั้นเป็นหนึ่งในวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม และวิถีสังคม แม้ว่าคนมุสลิมในจังหวัด ชายแดนภาคใต้โดยรากเหง้าแล้วจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ มลายูที่มีการผสมผสานวิถีที่ไม่ใช่มุสลิมเช่นเดียวกับ วัฒนธรรมอื่นๆ (ที่ไม่เคยมีวัฒนธรรมโตบริสุทธ์) แต่ กระแสของการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม ตลอดจนแนวทาง อิสลามานูวัตน์ หรือ Islamization ก็กระตุ้นให้เกิด กระแสความแตกต่างทางด้านระดับของความเคร่งครัด จนภายในชุมชนมุสลิมเองก็มีความขัดแย้งระหว่าง “คณะเก่า” กับ “คณะใหม่”² อย่างไรก็ตาม สำหรับ นักเคลื่อนไหวประชาสังคมแล้ว ความขัดแย้งภายใน ระหว่างคณะเก่ากับคณะใหม่ดังกล่าว นั้น เป็นปัญหา

เล็กๆ ที่จะไม่สั่นคลอนชุมชนชายแดนภาคใต้มาก เท่ากับความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่นที่ทำให้คนมุสลิมภายในมีการแข่งขัน กันเองอย่างสูง กระทั่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง และความบาดหมาง

ความเป็นจริงข้อนี้แสดงให้เห็นว่า วิถีของศาสนา นั้นมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของชาวมุสลิม บางส่วน ขณะที่บางส่วนของชาวมุสลิมก็ได้รับอิทธิพล จากความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก ความมุ่งหมาย ที่จะมียอำนาจทางการเมือง เกียรติยศ และเงินตรา ทำให้ เกิดความขัดแย้งกันภายในชุมชนด้วยอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ และจะกลายเป็นปัญหาขัดแย้งที่แก้ไขได้ยากด้วยเมื่อ เปรียบเทียบกับปัญหาหะหว่างคณะเก่าคณะใหม่ เพราะ ปัญหาด้านการเมืองนั้น “ต่างก็อ้างถึงอำนาจ เงินตรา ตำแหน่ง เกียรติยศ ชื่อเสียง เครือญาติ แพ้หรือชนะ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระเจ้าจอมปลอมทั้งสิ้น” แตกต่าง จากความขัดแย้งของคณะเก่าและคณะใหม่ที่อย่างไร ก็ยังยืนอยู่บนข้ออ้างอิงถึง “อัลเลาะห์” เหมือนกัน³

จากการสำรวจเอกสารของผู้วิจัย แม้จะมี

² มั่นโซร์ สาและ. “บทบาทของภาคประชาสังคมกับความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.” ใน ชลิตา ทาเจริญศักดิ์ แล คณะ. (2549). *สถานการณ์ชายแดนใต้: มุมมองภาคประชาคม*. (สงขลา: คณะกรรมการประสานงานองค์กรภาคประชาชนเพื่อ จังหวัดชายแดนใต้). หน้า 173-195.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

การกล่าวถึงปัจจัยด้านศาสนาว่าเป็นสาเหตุของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ก็เชื่อว่าศาสนาไม่ใช่ปัจจัยสำคัญจนกว่าศาสนาจะถูกมองเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาสนาอิสลามยังจะไม่ใช่สาเหตุของปัญหาศาสนาไม่ได้เป็นเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงในชายแดนใต้ ในลักษณะของการก่อความไม่สงบในนามของสงครามศาสนา แม้ว่าจะมีการกระทำความรุนแรงบางอย่าง เช่น การฆ่าพระสงฆ์ หรือการไม่อาบน้ำศพผู้ก่อความไม่สงบที่เสียชีวิต เพื่อสื่อสารให้เห็นว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างศาสนาและผู้ตายตายอย่างมีคุณค่าในทางศาสนาอยู่หลายครั้งก็ตาม

มุข สุโลมาน อดีตนักการเมืองของจังหวัดปัตตานี เป็นผู้ที่พยายามกล่าวถึงปัจจัยทางศาสนา แม้จะโดยอ้อมๆ แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าลัทธิแล้วศาสนาเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้สถานการณ์ความรุนแรงดำเนินต่อไป มุข สุโลมาน ขณะเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นำเสนอในงานสัมมนาเมื่อ พ.ศ.2547 หลังเกิดเหตุการณ์ปล้นปืนเพียงไม่กี่วันว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่แข็ง ถ้ารู้สึกว่าจะมีภัยภัยมีใครมาทำลายล้าง คนที่นับถือศาสนาอิสลามจะต้องปกป้องอย่างสุดชีวิต ชาวมุสลิมมีหน้าที่ที่ต้องปกป้องศาสนา คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าสำนึกและการกระทำที่เกิดสำนึกแบบนี้รุนแรงไป ที่จริงแล้วศาสนาอิสลามพยายามหลีกเลี่ยง ประนีประนอมเพื่อให้เกิดความสงบสุขแล้ว เว้นแต่หลีกเลี่ยงและประนีประนอมไม่ได้ จึงมีบางจุดบางแห่งอาจมีพฤติกรรมอย่างนี้ เมื่อมองในมุมมองของผู้ก่อความไม่สงบ มุขเห็นว่าปัจจัยหลักของความไม่

สงบจะเกิดจากศาสนาหรือไม่เพียงใดอย่าเพิ่งไปเชื่อถือข้อมูลจากสื่อ เราอาจไม่ได้รับรู้ในส่วนของเขา ไม่รู้รายละเอียด ดังนั้น ต้องศึกษารายละเอียด อย่างรอบรู้ อย่างผิวเผินจากหนังสือพิมพ์ ข่าวสารการพูด ค่อนข้างเสี่ยงที่จะสรุป⁴

ในข้อเขียนเรื่อง “มลายู: วัฒนธรรมรากเหง้า” ของ อัยหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง นักวิชาการมลายูปัตตานีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ได้กล่าวถึงประเด็นศาสนาไว้เป็นประเด็นเล็กๆ ประเด็นหนึ่งเมื่อกล่าวถึงเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นมลายู โดยเขาบรรยายว่า ในมิติทางศาสนาของชาวมลายูนั้น ชาวมลายูมุสลิมจะมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้นับตั้งแต่ออยู่ในเปลถึงหลุมฝังศพ เน้นให้ปัจเจกบุคคลมีการเรียนรู้ การศึกษา อ่านคัมภีร์อัลกุรอาน ลักษณะพระจริยวัตรของศาสนานบีมุฮัมมัด สนับสนุนให้ใช้วิถีศาสนาปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน การทำงานในกิจการต่างๆ ร่วมกันเป็นกลุ่ม ในการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจเมื่อใดที่เกิดอุปสรรคอาจจะโดยสาเหตุใดก็ตาม เช่น เกิดความกลัวในความปลอดภัย การคุกคามทางจิตใจ ฯลฯ เมื่อนั้นมุสลิมจะถือว่าวิถีธรรมกำลังถูกทำลาย ซึ่งมุสลิมถือว่าเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และเจ็บปวดที่สุด⁵

⁴ การนำเสนอในงานสัมมนาเรื่อง “อิสลามในอุษาคเนย์: จากเปอร์เซียสู่สุวรรณภูมิ” วันศุกร์ที่ 16 มกราคม 2547 เวลา 08.30-17.00 น. ณ หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

⁵ อัยหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง. 2549. “มลายู: วัฒนธรรมรากเหง้า” ใน ชลิตา ทาเจริญศักดิ์ และคณะ. (2549). *สถานการณ์ชายแดนใต้: มุมมองภาคประชาคม*. (สงขลา: คณะกรรมการประสานงานองค์กรภาคประชาชนเพื่อจังหวัดชายแดนใต้). หน้า 11-46.

บทสรุปเกี่ยวกับศาสนากับวิถีของมุสลิมนั้น พิจารณาถึงที่สุดแล้วก็ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากข้อชี้แนะของมุข สุไลมาน กล่าวคือ เขาเห็นว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติ ศาสนาแห่งความสามัคคี มุสลิมมีสิทธิที่จะปกป้องศาสนาและวิถีแห่งศาสนาได้หากมีการรบกวนหรือล่วงละเมิดอันทำให้เกิดความเจ็บปวด แม้ข้อเขียนนี้จะไม่ได้อธิบายรายละเอียดต่อไปว่า การปกป้องดังกล่าวนั้นอาจทำได้ในรูปแบบอย่างไรบ้าง แต่ผู้อ่านก็พอจะเข้าใจได้นั่นเอง

มันโซร์ สาและ เป็นนักเคลื่อนไหวเชิงประชาสังคม อีกท่านหนึ่งที่อธิบายถึงความรุนแรงกับความเกี่ยวข้องด้านปัจจัยศาสนาและวัฒนธรรม ในบันทึกการสัมภาษณ์ของวารสาร “ฟ้าเดียวกัน” มันโซร์ ระบุว่าเหตุการณ์ในวันที่ 28 เมษายน 2547 นั้นมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการที่เรียกว่า “ตอริกัต” ซึ่งเคลื่อนไหวมาก่อนหน้านั้น มันเป็นการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ ทั้งนี้ คำว่า “ญูฮาด” อันหมายถึงการใช้ความพยายามอย่างถึงที่สุดเพื่อรักษาและเชิดชูวงจนะของอัลเลาะห์ให้สูงสุดบนแผ่นดินใด ๆ ซึ่งรวมถึงความพยายามที่เป็นการทำสงคราม

ศาสนา⁶ และการใช้อาวุธด้วย มันโซร์วิเคราะห์ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นตรงตามที่ท่านศาสดามุฮัมมัดได้ทรงพยากรณ์ไว้ซึ่งคนเชื่อว่าเป็น “ยุคสุดท้าย” โดยท่านศาสดาได้บอกว่า “อิสลามเหมือนคนแปลกหน้าและก็จะกลับไปเหมือนคนแปลกหน้า” เขาวิเคราะห์ว่าคำพยากรณ์นี้มีนัยความหมายคือ “ประชาชาติมุสลิมจะถูกรุมกินโต๊ะ” ถูกกระทำในลักษณะที่หลากหลายและรุนแรง

คำอธิบายนัยหนึ่งคือการตอบโต้กลุ่มผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้เข้าร่วมขบวนการนั้นถูกกล่อมเกลามาแนวคิดทางศาสนาอิสลามที่ผิดๆ มันโซร์ เห็นว่าข้อวิพากษ์วิจารณ์นี้ไม่สามารถสันคลอนความเชื่อมั่นในหลักการศาสนาในเรื่องความตายของมุสลิมได้เลย อิสลามสอนว่าความตายเป็นเรื่องที่มุสลิมทุกคนจะต้องเผชิญ ฉะนั้นพวกเขาจึงตีความว่าการตายที่ดีที่สุดคือการตายในแนวทางของศาสนา

“เพราะฉะนั้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 28 เมษายน เข้าทำนองสร้างแรงจูงใจการตายแบบ ‘ชะฮีด’ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง และด้วยแนวคิดตอริกัตที่กลุ่มเหล่านี้ยึดถือปฏิบัติ (ซึ่งต่อมาได้มีไบบลิรระบุว่าเป็นกลุ่มนิอุมาทุลลอฮ์ อะบาดา) ก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยให้พวกเขากล้าหาญออกมาเผชิญหน้า เพื่อให้ได้รางวัลที่พระเจ้าพุดถึงในคัมภีร์อัลกุรอาน เพราะว่าการตาย

⁶ กองบรรณาธิการ. 2547. “ข้อเสนอภาคประชาชนต่อสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้”. ฟ้าเดียวกัน. 2:3 (กรกฎาคม-กันยายน). หน้า 129-130.

‘ชะฮีด’ ไม่มีมนุษย์คนไหนจะไปตัดสินได้ แต่ดูกฎเกณฑ์
ในทางกว้างได้ เพราะในอิสลามหากไปเผชิญหน้ากับศัตรู
ของพระเจ้าแล้วเกิดตายก็ถือว่าได้รางวัล และหากถูก
สังหารจากน้ำมือของศัตรูก็ได้รับรางวัลเช่นเดียวกัน”
(หน้า 130)

นอกจากนั้น มันโซร์ ยังอธิบายด้วยว่า การที่คน
กลุ่มหนึ่งยินดีที่จะตายเพื่อบรรลุผลในทางศาสนา หรือ
การตัดสินใจยอมเข้าร่วมขบวนการก่อความรุนแรงเพื่อ
ปกป้องอะไรบางอย่างซึ่งเขาเชื่อถือศรัทธานั้น ไม่จำเป็น
ต้องมีการชี้มาจากใคร ไม่ว่าผู้นำศาสนา หรือผู้นำอื่นๆ
เพราะในอิสลามจะมี “คำตลใจหรือการชี้หน้า” ซึ่งไม่ใช่
เกิดขึ้นจากการงูใจของการพูดการฟัง หรือชักจูง
เกลี้ยกล่อม แต่อาจจะเกิดขึ้นจากการอ่านคัมภีร์แล้วได้
รับการตลใจ หรือชี้หน้าจากพระเจ้า เพราะฉะนั้นการเลือก
หรือการดำเนินชีวิตของเยาวชนซึ่งมีพื้นฐานการศึกษา
ดียิ่งทำให้ง่ายต่อการที่จะเดินหน้าไปสู่ความตายแบบ
ชะฮีด เมื่อสถานการณ์นั้นเอื้ออำนวย⁷

จากข้อเขียนและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในสื่อ
สาธารณะดังที่กล่าวมาทั้งหมดในส่วนที่กล่าวถึงปัจจัย
ทางด้านศาสนากับการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง
เป็นที่น่าสังเกตว่าโดยมากแล้วมักจะเป็นข้อเขียนของ
นักวิชาการท้องถิ่นที่มีแนวคิดชาตินิยมปาตานีอยู่ใน

ระดับสูงพอสมควร เมื่อมีการกล่าวถึงอัตลักษณ์ทาง
ชาติพันธุ์จึงมักจะกล่าวถึงอัตลักษณ์ทางศาสนาไป
พร้อมๆ กันด้วย ข้อสรุปก็เป็นไปดังตัวอย่างข้อคิดเห็น
ของมุข สุไลมาน และอัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง นั่นคือ
นักวิชาการเหล่านี้ยอมรับว่าการปกป้องวิถีแห่งธรรมวิถี
แห่งศาสนานั้นสามารถกระทำได้ ถ้าวิถีนั้นถูกขัดขวาง
คำอธิบายเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นการเปิดโอกาสให้
สามารถใช้ความรุนแรงในการปกป้องได้ด้วย

อย่างไรก็ดี เงื่อนไขทางศาสนาและวัฒนธรรมใน
ความเห็นของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์
(กอส.) ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นต้นเหตุของ
ความรุนแรง แต่มีฐานะเป็นเงื่อนไขในเชิงวัฒนธรรม
กล่าวคือ ลักษณะเฉพาะทางศาสนาและชาติพันธุ์ใน
พื้นที่คือศาสนาอิสลาม ภาษามลายู และประวัติศาสตร์
ปัตตานี สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขในสังคมซึ่งทำหน้าที่ให้
ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงหรือทำให้ผู้คน
ไม่น้อยยอมรับหรือเห็นด้วยกับฝ่ายที่ใช้ความรุนแรง
ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้อาศัยเงื่อนไขทางชาติพันธุ์สานกับ
ศาสนามาเป็นข้ออ้างให้ความชอบธรรมกับการใช้
ความรุนแรงในการต่อสู้เพื่อเป้าหมายของตนในนาม
ของอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม⁸

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130, 137.

⁸ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2549). *เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.

1.1.3 ความคับข้องใจ

ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสำนึกถึงความเป็นผู้ด้อยกว่า ผู้ไม่ได้รับดูแลเอาใจใส่ และการใช้มุมมองทางศาสนา อิสลามมาพิจารณาสถานะของตนเองของชาวมุสลิมในรัฐที่ผู้ปกครองไม่ใช่มุสลิม คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลทักษิณให้ความสำคัญกับปัจจัยเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ โดยมุ่งเน้นไปที่ความคับข้องใจเกิดจากปมด้อยด้านอัตลักษณ์ ฐานะและโอกาสทางเศรษฐกิจบนฐานของการพัฒนาเพื่อก้าวสู่ความทันสมัยของสังคมไทย ตลอดจนผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย

กอส.พิจารณาว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ อย่างปัญหาความยากจนหรือความไม่เป็นธรรม เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงเพราะเป็นทั้งเงื่อนไขที่ทำให้เกิดแนวร่วมและการสนับสนุนทั้งในและนอกพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นข้ออ้างในการต่อสู้ใช้ความรุนแรงได้ ขณะเดียวกันก็วินิจฉัยชี้ว่าศาสนาไม่ใช่เหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่ก็เกี่ยวกับความรุนแรงนี้ในฐานะข้ออ้างที่คนบางกลุ่มนำมาใช้ให้ความชอบธรรมกับวิธีการอันรุนแรงของตนที่สำคัญศาสนาก็ไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ถูกนำมาใช้ประวัติศาสตร์ปัตตานีและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ความเป็นมลายูก็ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างให้ความชอบธรรม

กับการใช้ความรุนแรงด้วย⁹

นอกจากนั้น ปัจจัยเรื่องความไม่ได้รับความเป็นธรรมและความรู้สึกด้อยเปรียบก็เป็นต้นตอของความคับข้องใจอีกประการหนึ่งที่ กอส.ให้ความสนใจ โดยถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาอย่างต่อเนื่อง ความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ/ทรัพยากรที่พวกเขาต้องประสบ การศึกษาที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยให้เขา มีพลังเอาชนะการทำลายทางสังคมในรูปต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู ขณะที่ประชากรส่วนน้อยที่เป็นชาวพุทธลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเกิดขึ้นในบริบทภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตระหว่างผู้คนพวกเดียวกันใน 2 ประเทศเป็นไปได้ อย่างแจ่มชัด¹⁰

ในเอกสารสรุปการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของปิยะกิจถาวร อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นรองผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ชี้ว่าความรุนแรงในชายแดนภาคใต้นั้นที่เกิดจากความต้องการปกป้องอัตลักษณ์

⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ความเป็นมลายูของคนไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม

แนวความคิดดังกล่าวมักได้รับการพิจารณาร่วมกันกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ความเป็นมลายู ดังนั้นจึงมักแยกไม่ออกจากปัจจัยด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ รัตติยา สาและ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยพยายามศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปฏิสัมพันธ์และการรวมขอมระหว่างผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลามกับผู้ที่ไม่นับถือศาสนาพุทธ โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการที่จะนำพลังทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า พลังสำคัญที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และการรวมขอมระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส คือความเข้าใจและการยอมรับในเรื่อง “ความแตกต่างของค่านิยม” ของกันและกัน ที่มีความเป็นไปได้ที่จะอาศัยพลังแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งก่อตัวจากอำนาจของระบบอุปถัมภ์ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเกลอ ความเป็นเครือญาติ เป็นรายจ้าง-ลูกจ้าง เป็นเจ้านาย หรือลูกพี่กับลูกน้อง ครูกับศิษย์ และผู้นำกับผู้ตามทั้งในระบบและนอกระบบ ด้วยเงื่อนไขของความจำเป็นทางด้านปัจจัยต่างๆ เพื่อการดำรงชีพ พลังดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นอีกกลไกหนึ่งที่มีค่ามหาศาล ถ้าหากรู้จักนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาติในที่สุด¹¹

บทความของ มั่นไชร์ สาและ ได้กล่าวถึงประเด็น

นี้อย่างชัดเจนว่า ความคับข้องหมองใจนั้นเป็นผลจากความขัดแย้งในแนวคิดระหว่างรัฐกับประชาชนชาวมลายู เกิดจากนโยบายของรัฐ การที่รัฐไม่เข้าใจถึงตัวตนของคนได้หรือประชาชนในแต่ละพื้นที่ ไม่เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้อัตลักษณ์ท้องถิ่นถูกคุกคามและรัฐเองก็มีทัศนคติเชิงอคติต่อชนชาติมลายู พยายามใช้นโยบายผสมกลมกลืนเพื่อกลืนอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ปฏิบัติการทางการทหาร และการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการฉุกเฉิน (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน) ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติการใช้อำนาจได้เต็มที่นั้น มั่นไชร์ก็เห็นว่า สร้างความรู้สึกคับอกคับใจ และเจ็บแค้นใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น อาสาสมัคร ทหาร ตำรวจ ที่เป็นผู้มีอำนาจตามพระราชกำหนดนี้¹²

รูปธรรมของความคับข้องหมองใจจากการถูกกระทำจากกฎหมายดังกล่าว อาจเห็นได้จากข้อเขียนของ ศุภรา จันทร์ชิตฟ้า ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ Bangkok Post เรื่อง “บทร่าพึ่งถึงชายแดนใต้ บ้านที่ก่ได้พรม 5 ปีไฟได้” ที่เล่าถึงชาวบ้านซึ่งได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากการถูกลอบยิงขณะกลับจากฝึกศพของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็น “คนดีคนหนึ่ง” ชาวบ้านที่ได้รับบาดเจ็บและผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์เชื่อว่า ผู้ลั่นไกในเหตุการณ์นี้คือเจ้าหน้าที่ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) (เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกองทัพไทยก็ออกมายอมรับ แต่กลับปฏิเสธภายหลัง) พวกเขาพูดคุยกับผู้สื่อข่าวว่า “ไม่เข้าใจจริงๆ ว่าทำไมพวกเขาต้องถูกยิง และรู้สึกว่าการได้มาซึ่งความยุติธรรมของพวกเขามันช่างยากเย็นเสียเหลือเกิน”¹³

¹¹ รัตติยา สาและ. 2544. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

¹² มั่นไชร์ สาและ. “บทบาทของภาคประชาสังคมกับความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.” ใน ชลิตา ทาเจริญศักดิ์ และคณะ. (2549). **สถานการณ์ชายแดนใต้: มุมมองภาคประชาคม.** (สงขลา: คณะกรรมการประสานงานองค์กรภาคประชาชนเพื่อจังหวัดชายแดนใต้), หน้า 189.

¹³ ศุภรา จันทร์ชิตฟ้า. 2552. “บทร่าพึ่งถึงชายแดนใต้ บ้านที่ก่ได้พรม 5 ปีไฟได้”. **ฟ้าเดียวกัน** 7:1 (มกราคม-มีนาคม): 88-104.

1.1.4 อุตสาหกรรมความรุนแรง/ อุตสาหกรรมสงคราม

ขณะเดียวกัน ก็ยังมีคำอธิบายว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการกระทำของเครือข่ายอาชญากร เจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมืองระดับชาติ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และนักการเมืองท้องถิ่นที่ “สร้างสถานการณ์” ขึ้นเพื่อ “แสวงหาผลประโยชน์”¹⁴ และ “แสวงหาอำนาจ” ในบรรดาข้อเขียนที่กล่าวถึงประเด็นนี้ อย่างชัดเจนก็เช่น “รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ไขปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี” ที่จัดทำโดยนักศึกษาจากสถาบันพระปกเกล้า¹⁵ ที่ระบุว่ากลุ่มผู้ที่มีบทบาทในความรุนแรงนอกจากกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนแล้วก็ยังมีกลุ่มผลประโยชน์อีกด้วย โดยกลุ่มนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือกลุ่มอิทธิพลที่ดำเนินธุรกิจผิดกฎหมายในพื้นที่ และกลุ่มบุคคลที่หาผลประโยชน์จากงบประมาณแผ่นดิน กลุ่มแรกนั้นคือขบวนการค้ายาเสพติด และกลุ่มลักลอบขนสินค้าหนีภาษี มีส่วนในการก่อเหตุรุนแรงและส่งผลให้ความขัดแย้งขยายตัวด้วย ซึ่งในบางครั้งก็เป็นการร่วมมือกันกับกลุ่มขบวนการต่อสู้ที่ปาตานีบางส่วนใน

ลักษณะที่สมประโยชน์ต่อกัน โดยกลุ่มนี้มีเป้าหมายเฉพาะเพื่อแสวงประโยชน์ทางธุรกิจจนกระบบภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น ส่วนกลุ่มหลังนั้นหาประโยชน์จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากรัฐจำเป็นต้องทุ่มเทงบประมาณลงมาแก้ปัญหา การแสวงหาผลประโยชน์ของคนกลุ่มนี้เป็นที่ร่ำลือกันในพื้นที่กระทั่งก่อให้เกิดทัศนคติเชิงลบต่อเจ้าหน้าที่และบุคคลที่ถูกส่งลงไปเพื่อศึกษาและแก้ปัญหา เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งเชื่อว่าความรุนแรงเกิดขึ้นเหมือนหมอกที่ไม่ยอมรักษาผู้ป่วยให้หาย แต่ต้องการ “เลี้ยงไข้” เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื่อง¹⁶

บทความเรื่อง “บทรำพึงถึงชายแดนใต้ บันทึกใต้พรม 5 ปีไฟใต้” ของ ศุภรา จันทรชิตฟ้า แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวยืนยันอย่างชัดเจนว่า ความรุนแรงในภาคใต้เป็นผลจากอุตสาหกรรมความรุนแรงของหลายๆ ฝ่าย แต่หลายๆ ฝ่ายนั้นก็ใช้สถานการณ์ความรุนแรงเป็นพื้นที่แสวงประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่หาผลประโยชน์จากงบประมาณแผ่นดิน

¹⁴ ดันแคน แม็กคาร์โก. 2556. *ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คปไฟ และมูลนิธิเอเชีย.

¹⁵ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 1. 2556. *รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ไขปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-19.

ศุภรา แบ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในชายแดนใต้ออกเป็นกลุ่มนักสิทธิมนุษยชน นักวิชาการ/ผู้สื่อข่าว/นักวิจัย เจ้าหน้าที่รัฐ และชุมชน โดยทุกกลุ่มล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในด้านงบประมาณที่รัฐบาลไทยทุ่มลงไปไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ศุภรัตน์เปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณของกระทรวงกลาโหมที่เพิ่มขึ้นทุกๆ ปี หลังจากปีงบประมาณ 2547 ปีงบประมาณ 2552 งบประมาณของกระทรวงกลาโหมเพิ่มมากกว่า 2 เท่าของปี 2547 คือ เพิ่มขึ้น 170,157.4 ล้านบาท จากงบประมาณทั้งหมดของประเทศไทย 1,835,000 บาท ในปี 2552 งบกลาโหมแบ่งเป็นงบประมาณสำหรับแผนงานแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุทธศาสตร์การฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประเทศ 20,991.6 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับงบสำหรับแผนเดียวกันของปี 2551 นอกจากนี้ยังมีงบที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้บางส่วนรวมอยู่ในงบปี 2552 เพื่อพัฒนากฎหมายและกระบวนการความยุติธรรม รวมแล้วงบประมาณที่ทุ่มลงไปในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจคิดเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงจากงบประมาณทั้งประเทศ โดยศุภรา ตั้งข้อสังเกตว่า “ถ้าตั้งข้อสังเกตความเคลื่อนไหวเรื่องงบประมาณกระทรวงกลาโหมที่เพิ่มขึ้นทุกปี ความรุนแรงก็เพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน”¹⁷

อย่างไรก็ดี ก่อนหน้าบทความดังกล่าวในหนังสือเล่ม “ความรุนแรงในชายหมอก: สิ่งที่เห็นและเป็นไปในสามจังหวัดชายแดนใต้” ของศุภรา ตอนหนึ่งเธอก็ได้กล่าวยืนยันว่านักวิชาการ นักวิจัย นักข่าว กรรมการอนุกรรมการชุดต่างๆ ธุรกิจโรงแรม สถานที่ประชุม บริษัทธุรกิจโฆษณา ต่างได้รับประโยชน์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่มากนักน้อย ไม่มีใครเคยรู้ว่างบประมาณที่ใช้

ด้านการทหาร ตำรวจ ถูกใช้ไปเท่าไร ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคง ซึ่งไม่มีใครสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นได้ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ¹⁸

อุตสาหกรรมสงครามนำมาสู่เงินงบประมาณที่จะลงในพื้นที่ที่สูงขึ้น ขณะเดียวกัน ก็มีการตั้งข้อสังเกตเช่นเดียวกันว่า ขบวนการค้ายาเสพติดก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องของความรุนแรงในชายแดนภาคใต้ นายสงคราม ขำตันวงษ์ ผู้อำนวยการ ปปส.ภาค 9 เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวสถาบันอิศรา ซึ่งเป็นสถาบันที่สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการสื่อข่าวเกี่ยวกับชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ (สำนักงานตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) ว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มองว่าปัญหาของยาเสพติดมีการแพร่ระบาดรุนแรงมากขึ้น ทั้งใบกระท่อม สี่คูณร้อย กัญชา ยาบ้า และยาไฮซ์ สอดคล้องกับตัวเลขการจับกุม จะพบสถิติการจับกุมสูงขึ้นเช่นกัน ไล่มาตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2546 หลังจากรัฐบาลในสมัยนั้นประกาศสงครามกับยาเสพติด สถิติการจับกุมพุ่งสูง ต่อมาในปี 2547 ก็ลดต่ำลงจากนั้นก็เริ่มทะยานขึ้นจนถึงปัจจุบัน เป็นสัญญาณว่ามีการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และสถานการณ์ความรุนแรงก็เป็นปัจจัยหนึ่ง

¹⁷ ศุภรา จันทรชิตฟ้า.(2552). “บทราฟิ่งถึงชายแดนใต้ บันทึกใต้พรม 5 ปีไฟใต้”. ไฟเดียวกัน 7:1 (มกราคม-มีนาคม): 98-99.

¹⁸ ศุภรา จันทรชิตฟ้า. (2549). ความรุนแรงในชายหมอก: สิ่งที่เห็นและเป็นไปในสามจังหวัดชายแดนใต้. กรุงเทพฯ: คบไฟ, หน้า 232- 233.

นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มนักค้ายาเสพติดในพื้นที่โดยเฉพาะ จ.นราธิวาส คือตัว อ.สุโหงโก-ลก โดยเฉพาะ ต.มุโนะ และฝั่งมาเลเซีย มีเครือข่ายค่อนข้างใหญ่และสามารถนำยาบ้าเข้ามาได้ครั้งละมากๆ ประกอบกับพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซียมีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขา จึงเป็นเรื่องง่ายที่จะทำเป็นจุดพักและซุกซ่อน โอกาสที่เจ้าหน้าที่จะตรวจพบก็ยากกว่า¹⁹ นอกจากนั้น ขบวนการค้าของเถื่อน ของผิดกฎหมาย ก็ถูกสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมความรุนแรงด้วย แม้จะไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดใดๆ มายืนยัน แต่เจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเปิดเผยกับผู้วิจัยว่า มีข่าวการจับกุมน้ำมันเถื่อนครั้งใหญ่ๆ เมื่อใด ก็มักจะเกิดเหตุใหญ่กับกองกำลังที่ถูกจับกุมหลังจากนั้นไม่นานนัก ทหารและตำรวจจำนวนหนึ่งถูกลอบวางระเบิดอย่างโหดเหี้ยมภายหลังจับกุมสินค้าผิดกฎหมาย

ในกรณีปัจจัยที่เป็นอุตสาหกรรมความรุนแรงหรืออุตสาหกรรมสงคราม ที่ก่อโดยขบวนการอาชญากร เจ้าหน้าที่รัฐ และนักการเมืองท้องถิ่น ดันแคน แม็กคาร์โก อ้างถึงข้อเขียนของ มาร์ค แอสคิว²⁰ ที่เห็นว่าแม้จะมีความจริงที่ชวนเชื่ออยู่บ้าง แต่ก็ไม่ว่าจะอธิบายได้ว่าทำไมในความขัดแย้งเหล่านี้จึงมีคนโดนสังหารไปเกินกว่าสามพันคน และในจำนวนนี้มีอยู่มากที่เป็นพวกกองกำลังรักษาความมั่นคง เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวมลายูมุสลิมที่กล่าวได้ว่าเป็นผู้สนับสนุนหรือให้ความร่วมมือกับฝ่ายรัฐไทย แม็กคาร์โก เห็นว่า แนวคิดเหล่านี้เป็น

วิธีง่ายๆ ในการกันชาวบ้านมลายูมุสลิมออกจากการมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่วนสมรู้ร่วมคิดในการก่อความรุนแรง โดยการวาดภาพว่าเป็นเกมที่เป็นการหักเหลี่ยมกันในระดับผู้นำ²¹

ศุภลักษณ์ กาญจนขุนดี และคอยลิน อันวาร์ เคยปฏิเสธแนววิเคราะห์ปัจจัยอุตสาหกรรมความรุนแรงที่มีผู้ได้ผลประโยชน์จากความไม่สงบในหนังสือ “ไฟใต้ใครจุด?” ซึ่งตีพิมพ์หลังเหตุการณ์ปล้นปืนเพียง 4 เดือนว่า การปฏิบัติการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์มักจะไม่นาน “อาจจะมีการสร้างสถานการณ์บ้างเล็กๆ น้อยๆ แต่เมื่อได้ผลประโยชน์เพียงพอแก่ความต้องการของกลุ่มแล้ว เหตุการณ์มักสงบไปเอง ไม่ยืดเยื้อยาวนานอยู่นับเป็นเวลาหลายเดือนอย่างเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2547”²² การปฏิเสธของ ศุภลักษณ์ และคอยลิน ดูเหมือนจะเกิดขึ้นจากพื้นฐานของการพิจารณาอย่างผู้มองโลกในแง่ดีพอสมควร เมื่อคิดว่า “เมื่อได้มากพอแล้ว ผู้แสวงหาประโยชน์จะหยุด” แต่ความต่อเนื่องของเหตุการณ์จนถึงเวลาถึงหนึ่งทศวรรษก็แสดงให้เห็นว่า ถ้าหากมีผู้ได้ประโยชน์จากอุตสาหกรรมความรุนแรงนี้จริงๆ พวกเขา ก็ยังไม่หยุดแสวงหา นอกจากนั้นก็ยังจะมีตัวละครผู้แสวงหาหรือมีส่วนได้ตัวใหม่ๆ เข้ามาเพิ่มเติมทำให้ความรุนแรงกับผลประโยชน์กลายเป็นเรื่องเดียวกัน และเป็นสายพานที่ผลิตความรุนแรงและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องออกมาได้อย่างต่อเนื่อง

¹⁹ <http://www.fatonionline.com/index.php/news/detail/109>

²⁰ marc askew. (2007). *conspiracy, politics, and a Disorderly border: the struggle to comprehend insurgency in thailand's deep south*. (washington, dc: east-west center, policy studies 29), 12-38.

²¹ ดันแคน แม็กคาร์โก. 2556. *ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คปไฟ และ มูลนิธิเอเชีย, หน้า 9-10.

²² ศุภลักษณ์ กาญจนขุนดี และคอยลิน อันวาร์. 2556. *ไฟใต้ ใครจุด?* กรุงเทพฯ: อินโดไชน่า พับลิชชิง.

1.2 โครงเรื่องว่าด้วยความขัดแย้งบนปัจจัยภายนอก

ผู้สื่อข่าวที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของสำนักข่าวเนชั่น ศุภลักษณ์ กาญจนขุนดี ตั้งข้อสังเกตหลังเหตุการณ์ปล้นปืนและเหตุการณ์โคกนาฏกรรม 28 เมษายน 2547 ว่า กลุ่มนักรบหรือผู้ก่อความไม่สงบอาจจะเป็นการก่อเกิดของนักรบมุสลิมสายพันธุ์ใหม่ ที่มีการเพาะกันขึ้นในบ้านนี้เอง แต่เป็นการเพาะพันธุ์ที่มีแรงบันดาลใจมาจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะกระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกมุสลิมหลังเหตุการณ์ 9/11 หมายความว่า คนเหล่านี้ได้พิจารณารับเอากระแสของความขัดแย้งในโลกมุสลิมมาปรับเข้ากับสภาพในท้องถิ่นแล้วพากันลุกฮือขึ้น บางคนให้เครดิตกับศิษย์เก่าอัฟกานิสถานในยุคทศวรรษ 1980 มากกว่าได้มีส่วนคลใจคนกลุ่มนี้ให้ฮึกเหิมขึ้นมาในช่วงเวลาอันสั้นนี้ กล่าวคือ พุดกันว่า กลุ่มคนชายแดนใต้จำนวนหนึ่งเคยมีประสบการณ์ไปช่วยอัฟกานิสถานทำสงครามกับโซเวียต แล้วได้ประสบการณ์ในยุคหนึ่งให้เข้ากับการต่อสู้ในบ้าน

เราจะเข้าใจข้อสังเกตของศุภลักษณ์มากขึ้นหากได้พิจารณางานศึกษาของ Zachary Abuza เรื่อง Conspiracy of Silence ประกอบ Abuza เชื่อว่า ความขัดแย้งในชายแดนภาคใต้ของไทยเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก โดยกองกำลังมุสลิมต่างชาติจากอินโดนีเซีย คือกลุ่ม JI เข้ามาสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลไทย โดยใช้สายสัมพันธ์กับกลุ่มก่อการร้ายในมาเลเซีย เพื่อเชื่อมต่อกับกลุ่มก่อการร้าย

ในไทย อาบูซา เชื่อว่าผู้นำก่อการร้ายเหล่านี้เคยมีประสบการณ์ร่วมรบในอัฟกานิสถานเพื่อขับไล่การครอบครองของโซเวียต-รัสเซียเมื่อทศวรรษ 1980 ชัยชนะในสงครามนำมาสู่ความภาคภูมิใจ และกลายเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการปฏิบัติการในบ้านเกิดของตัวเองด้วย

อาบูซา ใช้หลักฐานสนับสนุนความคิดดังกล่าวนี้คือการที่ฮัมบาลี ผู้นำระดับสูงของ JI ถูกจับกุมได้ในประเทศไทย เขาเคยมีประวัติการเดินทางเข้ามาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านเพื่อเดินทางไปยังชุมชนมุสลิมและกัมพูชา และให้เงินสนับสนุนการก่อการร้ายในภาคใต้ของไทย ทั้งนี้ กลุ่ม JI นี้ถือเป็นเครือข่ายและตัวแทนของ Al Qaeda ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการจับกุมเครือข่ายธุรกิจซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนผู้ก่อการร้ายที่ดำเนินกิจการอยู่ในกรุงเทพมหานคร

การจับกุมฮัมบาลีในประเทศไทยเกิดขึ้นได้อย่างไร? สุพจน์ จริงจิตร นักพัฒนาเอกชนที่เคลื่อนไหวด้านพลังงานน้ำมันในภาคใต้ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องปัจจัยภายนอกมากเป็นพิเศษให้ข้อมูลว่า การจับกุมฮัมบาลีในประเทศไทย การจับกุมโตะครูชาวไทยในกัมพูชา ตลอดจนการจับกุมสมาชิกกลุ่ม JI ที่สิงคโปร์นั้น ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชายแดนใต้กับปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะการขยาย

อิทธิพลและข้อขัดแย้งในการต่อต้านการก่อการร้ายสากลภายหลังเหตุการณ์ 9/11 ของสหรัฐอเมริกา ในฐานะนักเคลื่อนไหวด้านพลังงาน สุพจน์ เชื่อมโยงบทบาทต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐเข้ากับบริษัทที่ปรึกษาด้านมวลชนของบริษัทผู้ขุดเจาะก๊าซในประเทศไทยเมื่อปี 2545 เขาบรรยายว่า บริษัทที่ปรึกษานี้คือ “บริษัทแปซิฟิกสตรีททีจีส์แอนด์แอสแซสเมนท์ จำกัด” มีพนักงานทั้งสิ้น 26 คน แต่ละคนล้วนทำงานในหน่วยข่าวกรอง กรรมการผู้จัดการเป็นอดีตผู้บริหารซีไอเอ มีประสบการณ์ด้านการข่าวกรอง ความมั่นคง และการต่อต้านยาเสพติดในประเทศโลกที่สามหลายประเทศ ส่วนรองกรรมการผู้จัดการนั้นเป็นอดีตนักข่าวเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายและต่อต้านยาเสพติด ทั้งยังเคยเห็นหัวหน้าหน่วยต่อต้านข่าวกรอง สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ภาคใต้มา เพราะต้องรับผิดชอบแก้ปัญหามวลชนให้กับบริษัทขุดเจาะโดยตรง เพื่อผลักดันให้โครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียเกิดขึ้นให้ได้ บทบาทที่สำคัญทำให้ต้องเดินทางมาหาตโตใหญ่ทุกเดือนครึ่งถึงสองเดือน²³

สุพจน์ตั้งข้อสังเกตว่า ราวสองปีหลังเกิดเหตุระเบิดตึกเวิลด์เทรด คนกลุ่มนี้เข้าออกพื้นที่ภาคใต้บ่อยครั้ง “แต่แต่ละครั้งมักจะเกิดเหตุร้ายๆ ตามมา วันที่ 26 เมษายน 2547 ก็มีคนประเภที่ลงไปภาคใต้ ไปใช้บริการของโรงแรมโนโวเทล ที่หาดใหญ่ พอวันที่ 28 เมษายน 2547 ก็

เกิดเหตุการณ์บุกฐานตำรวจ-ทหาร ฆ่ากันตายร้อยกว่าศพ”

บริษัทเอกชน เชื่อมโยงการต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาอย่างไร? สุพจน์ อธิบายว่า เพราะไทยได้ร่วมกับสหรัฐ โดยซีไอเอ.ก่อตั้ง “ศูนย์ต่อต้านการก่อการร้าย” หรือ Counter Terrorist Intelligence Center (CTIC) แม้รัฐบาลไทยจะไม่เคยยอมรับว่ามีศูนย์นี้อยู่ แต่การจับกุมนายริตวัน อิชามุคติน หรือฮัมบาลี ตลอดจนความร่วมมือกับสิงคโปร์ทางด้านการทหารก็ทำให้มองเห็นสายใยเชื่อมโยงกันอยู่ มีหน้าซ้ำอดีตนายกรัฐมนตรียุคของไทย พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ก็เคยออกมาเปิดเผยเมื่อปี 2543 ว่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ได้มีการลงนามความร่วมมือตั้งศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา หลังเหตุความรุนแรงยิ่งรุนแรงขึ้นเมื่อปลายปี 2547 สหรัฐอเมริกาก็ได้แสดงความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมาว่าจะเข้ามาให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหามวลชนแดนภาคใต้ให้กับไทย²⁴ แต่ทางการไทยก็ปฏิเสธเนื่องจากต้องการจำกัดวงของปัญหาให้เป็นเพียงปัญหาภายในประเทศเท่านั้น

สำหรับนักวิชาการและนักหนังสือพิมพ์บางส่วน ปัจจัยภายนอกนั้นยังไม่แสดงตัวเชื่อมกับเหตุการณ์ความรุนแรง หรือปฏิบัติการใดๆ ที่น่าเชื่อถือพอตัวอย่างเช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในบทความสั้นๆ ที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง “มองสถานการณ์ภาคใต้ผ่านแว่นกบฏชวานา” เห็นว่า แม้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบางคน

²³ กองบรรณาธิการ. 2547. “ข้อเสนอภาคประชาชนต่อสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้”. *ฟ้าเดียวกัน*. 2:3 (กรกฎาคม-กันยายน). หน้า 138-140.

²⁴ สื่อมวลชนไทยบางสำนักรายงานข่าวนี้ด้วยน้ำเสียงประชดประชันว่า “เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2547 นายแลร์รี่ ดี แชลมอล ผู้ช่วยเอกอัครราชทูตด้านความมั่นคง สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย พร้อมคณะได้เข้าพบ พล.ต.ต.กมล โพธิ์พ ผบ.ภ.จว.นราธิวาส เพื่อขอทราบสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นจึงขอปิดบทสรุปของรายงานตอนสุดท้ายแบบห้วนๆ ด้วยคำพูดของ นายแลร์รี่ แชลมอล ที่กล่าวกับประเทศไทยไว้ดังนี้ว่า “รัฐบาลสหรัฐอเมริกามีความหวังสถานการณ์ใน ชายแดนภาคใต้ของไทย เพราะเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีกลุ่มก่อการร้ายสากลให้การสนับสนุน และมีความเป็นไปได้ว่ากลุ่มก่อการร้ายสากล ทั้งขบวนการเจมาห์ อิสลามียาห์ (เจไอ) และอัลกออิดะห์ เข้ามาใช้พื้นที่ 3 จังหวัดเป็นฐานก่อการร้าย หากทางการไทยเห็นว่า สถานการณ์รุนแรงจนยากจะควบคุมสถานการณ์ ทางสหรัฐอเมริกาพร้อมให้ความช่วยเหลือ” ช่างเป็นน้ำใจที่เกินรับจริงๆ พอเจ้าประคุณทูนหัว... ดู เว็บไซต์สำนักข่าวประชาไท <http://prachatai.com/journal/2006/05>

และรายงานลับของหน่วยสืบราชการลับบางหน่วยพยายามเชื่อมโยงความเคลื่อนไหวทางสังคมนี้กับกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงในต่างประเทศ ทั้งในด้านทุนทรัพย์และอุดมการณ์ แต่นิธิก็ยังไม่นำน้ำหนักมันมากพอ เพราะเขาไม่เคยเห็นหลักฐานหรือการเชื่อมโยงใดๆ เพื่อพิสูจน์การมีอยู่ของปัจจัยดังกล่าว ความเชื่อของปัจจัยภายนอกสำหรับนิธิจึงเป็น “ความเพ้อฝัน”²⁵ อย่างไรก็ตาม นิธิก็ไม่วายที่จะเฝ้าถึงตัวละครซึ่งเป็นมุสลิมต่างประเทศบางคนที่ยืนยันการเชื่อมโยงและเหตุการณ์ในรายงานของหน่วยสืบราชการลับ แต่การตอบการวิเคราะห์ที่พยายามเชื่อมโยงตัวละครเหล่านี้ให้อยู่ในมโนทัศน์แบบกบฏฆวานาทำให้นิธิตีความพฤติกรรมตัวละครดังกล่าวว่าเป็นพวกเข้าประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย และมีสถานะไม่แตกต่างไปจากแรงงานอพยพที่หนีความยากจนในประเทศตนเองมาทำงานในเมืองไทย มุสลิมต่างประเทศเหล่านี้ “คือผู้ดีนร้อนรุ่มเร่ร่อนชีวิตที่อดคัดัดสนไปในโลกไร้พรมแดนของปัจจุบันเท่านั้น”²⁶ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นิธิ ดูเบาตัวละครเหล่านี้จากโอกาสที่พวกเขาจะเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบให้กลายเป็นเพียงแรงงานอพยพพลัดถิ่นที่ต้องมาหาเข้ากินค่าอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านเท่านั้น

บทสรุป

จากการพิจารณาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาปัจจัยของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า แต่ละปัจจัยนั้นอาจไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด เราอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการกลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย จนกระทั่งเป็นจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ของดินแดนที่มีชื่อเรียกว่า “ปาตานี” ในอดีตนั้นเกิดขึ้นจากความซับซ้อนและความขัดแย้งที่ต่อเนื่อง ปัจจัยของความรุนแรงในทุกวันนี้จึงมีความเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อนและยุ่งเหยิง ก่อนหน้าเหตุการณ์ปล้นปืน พ.ศ.2547 นั้น ชาวบ้านเชื่อว่าเป็น

ฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐสร้างสถานการณ์หวังเอาเบี้ยเลี้ยงและงบประมาณ ขณะเดียวกัน การถือครองอำนาจของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ระหว่างทหารและตำรวจก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนพคุณ ชินวัตร ที่มีการยกเลิกบทบาทของทหาร ให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่แทนด้วยความเชื่อที่ว่าปัญหาชายแดนใต้เข้าสู่สภาวะปกติแล้ว ซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าการตัดสินใจของทักษิณ ชินวัตรในขณะนั้นเพราะเชื่อมั่นในอำนาจของตนเหนือตำรวจและต้องการสถาปนาอำนาจของตำรวจให้ประเทศไทยเป็น “รัฐตำรวจ”

ข้อเขียนทางวิชาการที่เน้นปัจจัยภายในดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการของรัฐไทยที่ไม่ให้เกียรติอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมของชาวปาตานีมากเป็นพิเศษ ปฏิบัติการทางวิชาการและสื่อมวลชนภายใต้ความเชื่อนี้แสดงออกในสภาพของการเกิดขึ้นขององค์ความรู้เกี่ยวกับมลายูมุสลิมอย่างมากมาย ปฏิบัติการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการสร้างภาพมลายูมุสลิมชายแดนใต้ในลักษณะ “สวิงกลับ” คือจากเดิมที่สังคมไทยถูกสงสัยว่าลบล้างและไม่ให้เกียรติพวกเขา งานวิชาการส่วนใหญ่หลังเหตุการณ์ปล้นปืนก็หันมาสร้างภาพมลายูมุสลิมที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง เต็มไปด้วยวิญญานของนักสู้ คำนึงถึงศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ตัวตน โดยมีงานเขียนทางประวัติศาสตร์จำนวนมากเข้ามาช่วยยืนยันภาพสร้างใหม่นี้ให้ชัดเจนด้วยการยืนยันถึงสิทธิเหนือพื้นที่ชายแดนใต้ปัจจุบันว่าเป็นพื้นที่ของชาวมลายูมานานหลายพันปี ข้อมูลจากนักวิชาการท้องถิ่นชาวมลายูปัตตานีที่บอกว่าศาสนาอิสลามเข้ามาสู่พื้นที่นี้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 8 ได้รับการขานต่อจากนักวิชาการและสื่อมวลชนกลุ่มหนึ่ง แม้ว่าหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์จะให้ข้อมูลที่นักประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งยอมรับกันแล้วว่าศาสนาอิสลามเข้ามาราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยก่อนหน้านั้นสังคมแถบนี้มีอิทธิพลของวัฒนธรรมและความเชื่อแบบฮินดู-พราหมณ์

²⁵ นิธิ เอียวศรีวงศ์. “มองสถานการณ์ภาคใต้ผ่านแว่น ‘กบฏฆวานา’,” ศิลปวัฒนธรรม, 25 : 8 (1 มิถุนายน 2547).

²⁶ เรื่องเดียวกัน.